

JOZEF KARIKA

SMAD

IKAR

JOZEF KARIKA

SMAD

IKAR

Text © 2021 by Jozef Karika
Jacket design © 2021 by Emil Křížka
Slovak edition © 2021 by IKAR, a.s.

Redigovala Klára Králová.
Obálku navrhol Emil Křížka.
Technická redaktorka Helena Oleňová.
Vydalo vydavateľstvo IKAR, a.s., Bratislava v roku 2021
ako svoju 1 799. publikáciu v elektronickej podobe.
Prvé vydanie.
Sadzba a zalomenie do strán ITEM, spol. s r. o., Bratislava.

ISBN 978-80-551-8137-0

„Všetko vo vesmíre zakladá impériá a každá jedna bytosť sa chce rozšíriť do celého bytia. Keby sa aj to najúbohejšie zviera naplno odovzdalo svojej horúčke, chcelo by obsadiť celý vesmír a pohltiť hviezdy. V prchavých organizmoch v kalužiach ciest sa ukrýva potenciál, ktorý sa chce zmocniť nebies.“

NICOLÁS GÓMEZ DÁVILA

O ľudskom údele

„Hľadá iba ten, kto nemá. Ale moje hľadanie samého seba mi predsa prinieslo jeden dôležitý výťažok, ktorého sa zrejme už nikdy, nikdy nepustím a ktorý znie: odludštenie, deanimalizácia a učinenie sa bohom, dosiahnutie absolútnosti. Vaše ideály sú skrz-naskrz zakotvené v pôde úbožiackej ľudskosti, zverskosti, nie sú to ideály. Všetky obývajú jedno poschodie; môj je o poschodie nad nimi. ... všetko ľudské, všetko pozemské je v podstate podmienenosťou, otrockosťou, biedou; je len jeden skutočne dôstojný Cieľ: stať sa nepodmieneným, suverénnym – Bohom!“

LADISLAV KLÍMA

Ľudská tragikomédia

SPINKAJ

„Keď nehybná horúčka vzplanie,
spýtaš sa temnomodrých prázdnych lesov:
Farebné, ale nevidomé veci,
kam letíte?
Kam letíte, zažaté podvečerom?“

IVAN LAUČÍK
Obsah horúčky

„Skvelý nápad!“ zvýskne Jana.

„Jasné, veď je môj,“ prikývnem a pobožkám ju na pery.

Zatvári sa spokojne. Viem, že miluje hory rovnako ako ja, možno ešte viac. Práve to nás dalo dokopy. Pochádza z Liptovského Mikuláša, má prechodené Nízke Tatry aj Roháče. Okolie Ružomberka nepozná, o to väčšmi ju láka rozhranie medzi Chočskými vrchmi a Malou Fatrou. Preto som navrhol Čebrať vypínajúci sa nad mestom. Aj preto...

„Je to skôr prechádzka než túra,“ spresňujem a tlímím jej nadšenie. „Zadný Čebrať má čosi cez tisíc metrov, predný menej. Výstup je strmý, chodievam kolmo nahor.“

„Žiadny problém,“ pokrčí plecami. „Spomeň si, kto minule nevládal.“

Rada ma podpichuje, občas mi to lezie na nervy. Ale vyzerá dobre, nerobí drahoty, znáša moju náladovosť aj introvertnú, utiahnutú povahu. Výhody prevažujú, perspektívny vzťah.

Začiatkom leta chodievam na Čebrať každoročne. Rituál. Vždy, keď som výstup vynechal, mi po zvyšok roka chýbala energia, príliš sa mi nedarilo. Náhoda? Iste, prípadne sugescia, no v dôsledku je to jedno. Cesta na vrchol pre mňa znamená viac než túru. Je to kontemplácia. Zakaždým o rok starší vyšliapem po úpäti, kde som vyrastal. Hustý, prevažne smrekový les, množstvo kamenistej suty. Zhruba v sedemstometrovej výške sa atmosféra mení. Medzi stromami sa tam týčia bralá obrastené suchou trávou a machom. Pamätám si ich od detstva. Za tri desaťročia sa vôbec nezmenili. Prechádzať sa pomedzi ne – návrat do minulosti. Dolieha tam tlmený hukot mesta, ale inak sa cítim načisto odlúčený. Od ľudí aj od prítomnosti, čo vládne tam dole. Prebúdajú sa vo mne dojmy, spomienky a nálady, ktoré som dávno vytesnil. Obnoví ich v ľudskom mravenisku... nemožné.

Aj preto na výstup najradšej chodievam cez pracovný týždeň, keď býva vrch opustený. Môžem sa tam túlať od rána do večera a nestretnem nikoho.

„Takže v stredu?“ utvrdzuje sa Jana.

„Ráno po teba prídem, nech vyrazíme čo najskôr. Má byť horúco.“

„Fajn, zbieraj sily,“ zasmeje sa.

„Spinkaj,“ odvrknem a znova ju pobožkám.

Otvorí dvere môjho auta, vystúpi a vykročí k paneláku. Otočí sa, akoby ju voľačo trápilo.

„Pomaličky choď domov,“ povie s vážnou tvárou.

Vzájomné doberanie sa pomocou zdobnenín, archaizmov a neobvyklých výrazov nás baví, odkedy spolu chodíme.

„Spinkaj už,“ zopakujem, zaradím rýchlosť a vyrazím naspäť do Ružomberka.

* * *

V stredu naozaj poriadne pripeká. Ráno je vzduch ešte svieži, no číra obloha a pražiacie slnko dávajú tušiť, že o pár hodín nastúpi peklo. Váhal som, či vôbec ísť, ale Janin natešený hlas, keď sme si zavolali, ma presvedčil. Pokaziť žene radosť sa neopláca. Navyše, hovoril som si, ak vyrazíme pred ôsmou, na vrchole budeme do desiatej. Chvíľu tam pobudneme, potom zbehneme, vyhneme sa najprudšiemu úpeku. Ak sa zadarí, cestou dole sa mrkneme ešte na jedno miesto. Tento sekundárny účel výpravy som Jane predbežne zatajil. Nech sa zbytočne nestresuje, veď k tomu možno ani nedôjde. Pred polrokom som na webe miestnej speleologickej spoločnosti objavil informáciu o objave novej jaskyne na Čebrati. Nie je rozsiahla, vraj má nanajvýš sto metrov. Napriek tomu som chcel zistiť, kde vlastne je, a niekedy v budúcnosti ju azda preskúmať. Od šéfa miestnych jaskyniarov, ktorý je môj známy, som vymámil jej presnú polohu.

Súradnice som si uložil do mobilu. Aj preto dnes zvedavosť zvíťazila nad obavami z tropických horúčav. Hneď zrána som zašiel po Janu do neďalekej obce.

Nie je ani pol ôsmej, a už sa blížime naspäť k Ružomberku. Čebrať sa nad mestom týči ako kolosálna pyramída. Keď som bol malý, nemohol som sa nasýtiť povedačiek, že je to vraj praveká sopka. Skutočne má taký tvar, aspoň z juhovýchodnej strany. Ešte začiatkom osemdesiatych rokov si o tom starousadlíci rozprávali divoké príbehy. Pred niekoľkými desaťročiami vraj mesto pokryl zvláštny poprašok, údajne popol vyvrhnutý Čebraťom. Samozrejme, nezmysel. Vrch je z vápenca, nikdy sa na ňom nenašli sopečné nerasty ani náznaky vulkanickej činnosti. Ako legenda to však znie dobre.

„Vždy bol taký zalesnený?“ opýta sa Jana.

„Smrekmi a borovicami iba odnedávna. V stredoveku tu rástli dubové lesy.“

„Hm, s ihličnatými vyzerá krajšie.“

„Hore uvidíme obrovské duby,“ prehodím. „Asi zvyšky pôvodného zalesnenia.“

„Zvláštne, že tam tak prežívajú.“

Nič na to nepoviem, prikývnem. Netuším, čo je na duboch zvláštne, radšej teda mlčím.

Dovezieme sa do štvrte Malé Tatry na úpätí vrchu. Zaparkujem pri jednej z ošarpaných bytoviek, vystúpime z auta. Hranica lesa sa črtá o necelých tridsať metrov vyššie.

Hodíme si na plecía batohy a pustíme sa do výšľapu. Prejdeme cez záhrady, ponoríme sa do chladivých

tieňov. Vdýchnem typickú zmes lesných vôní – vlhká pôda, ihličie, miazga, papradie aj slabý puch tlejúcich listov a bobúľ opadaných z kríkov. V tráve ožívajú cvrčky, vo vzduchu bzučia ovady, okolo preletí vážka. Les je zrána pomerne tichý, no štebot vtákov čochvíľa zmocnie do neprehľadnej kakofónie. Ich teritoriálne spory, milostné vyznania aj výstražný škrekot splynú do jednoliatej kulisy.

Dôjdeme k bralu Malá skala, až teraz sa začína pravý výstup. Napijem sa vody, skontrolujem si vibramy. Vytiahnem svoj vojenský nôž, s cvaknutím ho otvorím a rozpučím kliešťa, ktorý mi lezie k členku. Poriadne nacicaný, iste sa priživil na srne, jeleňovi alebo mačke.

„Tiež som už dva striasla,“ poznamená Jana.

„Minulý týždeň dosť pršalo. Keď sa takto oteplí, býva ich najviac.“

„Upokojil si ma.“

Mierne sa ukloním: „Aj nabudúce.“

„Radšej už veď, horský vodca.“

Vykročím nahor, celkom slušná strmina. Zmlknem, snažím sa príliš nedychčať, určite by to komentovala. Silnejúca páľava mi na pohode nepridáva, potím sa. Jana sa drží za mnou, obdivujem jej kondíciu a seba-disciplínu. Ide ako buldozér, nevypadáva z rytmu, neľučí, nezahreší. Imponuje mi to, hoci takáto lichôtko by ju nepotešila. Je posadnutá strážením svojej váhy. Nie je obézna, ani zďaleka, no Twiggy z nej nikdy nebude. Plnoštíhla, krv a mlieko, ale rajcovným spôsobom. Má veľké prsia, päčky, ktoré ma fascinujú. Ona z nich

veľkú radosť nemá, sama sa mi priznala. Priťahujú až priveľa chlupskej pozornosti, pohľadov, hvízdania, poznámok. Pekná tvár a žensky súmerná postava umocňujú tenziu, Jana pôsobí ako magnet. Aj ja mám problém ovládať sa, keď sme spolu. Najradšej by som sa jej vláčneho, no pružného tela stále dotýkal, hladil ho či zľahka stláčal. Väčšinou jej to nevadí, ale občas sa cítim trápne. Vlastná reflexívnosť ma zahanbuje, pripadám si ako úchyl. Aj preto s ňou rád chodievam na túry. Pri namáhavom výstupe mávam iné starosti než nadržané slintanie. Môže mať na sebe šortky a krátke tričko – tak ako dnes – a napriek tomu nebesniem. Namiesto toho sa sústredím na udržanie kroku, hlboký dych, skrátka, na zachovanie akej-takej chlupskej dôstojnosti.

Čím vyššie stúpame, tým slabší je hluk mestskej premávky. Podľa GPS v mojom smartfóne sme už v sedemstometrovej výške. Pomedzi stromy presvitajú čoraz krajšie výhľady na masívy Veľkej Fatry aj Nízkyh Tatier.

Blížime sa k bralu Veľká skala, ktoré sa nachádza v troch štvrtinách výstupu. Strmina pod ním nám dáva zabráť. Každý neopatrný krok znamená zosuv sutiny, neraz aj pád. So značným vypätím sa vydriapeme po svahu, odzadu prejdeme na tridsaťmetrové bralo. Sadneme si, oddychujeme, utierame si kropaje potu. Zároveň sa kocháme skvostným pohľadom. Hlbina pod nami je vystlaná súvislým porastom, ježia sa tam vrcholce smrekov aj borovic. Jednoliaty pichľavý koberec zbieha až k úpätiu. Mestské štvrte Rybárpole, Malé Tatry i Polík máme ako na príslovečnej dlani. Priamo pod nami

sa rozkladá aj komplex skrachovaných textilných závodov, popri ňom preteká jagavý Váh. Sponad okolitých hôr už zmizol ranný opar, vzduch sa nad nimi chveje, teplota stúpa.

Jana zachytáva krásne výhľady svojím obstarožným fotoaparátom značky Zenit, ktorý pri stláčaní spúšte protivne šľuká.

„Poďme ďalej,“ navrhnem. „Nech sme hore, kým sa upražíme.“

„Občas máš aj dobré nápady,“ prikývne a vloží prístroj do batoha.

Odfahne mi, nemám rád, keď niečo narúša harmóniu lesných zvukov, lezie mi to na nervy. Alebo ma na brale dráždi niečo iné, neviem, možno minulosť.

Posledný úsek pod vrcholom nie je príliš strmý, ale nedoláme ho ľahko. Do juhovýchodnej strany Čebraťa sa už naplno opiera slnko. Časté požiare, ktoré sužujú toto miesto, sa postarali, že tu okrem niekoľkých vysušených krovísk a oškvrknutých borovíc nič nerastie. Štrkovitý povrch pripomína mesačnú krajinu, zo sypkej vrstvy rozdrobených skál, práchnivého dreva i popola sa pri každom kroku dvíha prach. Žeravé lúče sa nám zabadávajú do chrbtov, pliec a zátylkov. Morí nás smäd, chrchleme, hrdlá máme vysušené, zanesené popraškom. Obliehajú nás mračná ovadov a dobiedzavých múch.

Obaja dychčíme, rezignujem na chlpskú dôstojnosť, mám toho dosť. Nohy mi oťažievajú, každý krok je ťažší než predchádzajúci. Objavujeme úseky starého serpentínového chodníka – tuším sa volá Hochmuthov –, no po

desiatich či pätnástich metroch ich zakaždým strácame. Zaprieme sa a poslednú časť príkreho výšľapu absolvujeme kolmo nahor. Je to namáhavejšie, no oveľa kratšie než hľadanie cestičky.

Napokon víťazíme a ocitáme sa na vrcholovom brale.

PREDNÝ ČEBRAŤ, 945 metrov nad morom, oznamuje turistická tabuľka.

Napriek vyčerpaniu a vyprahnutiu nás uchváti pohľad na mesto. Pulzuje hlboko pod nami, cítíme sa ako páni sveta. Túto perspektívu som vychutnal už aspoň dvadsaťkrát - v každom ročnom období. Zakaždým ma však očarí. Ani Jana sa jej nevie nabažiť. Ružomberok na dne kotliny spočíva v pevnom zovretí hôr. Pôsobí, akoby tam ležal od stvorenia sveta, po celé veky, pasuje do prírodnej scenérie. V skutočnosti je to chátrajúce mesto, no takto - z výšky a z diaľky - vyzerá takmer malebne. V uliciach rozoznávame miniatúrnych chodcov aj autá, ale cítíme sa vyčlenení. Mohli by sme kričať z plných pľúc, a nedoľahla by k nim ani jediná hláska. Kedysi, ako deti, sme to neraz skúšali - nepočuli nás dokonca ani kamaráti striehnuci dole v Malých Tatrách.

Chvíľu počkáme, kým pominie nával slaného potu po výšľape. Prezlečíeme sa do náhradných tričiek, tie pôvodné máme naskrz premočené. Jana sa pri tom otočí k mestu. Ak niekto práve sleduje vrchol ďalekohľadom, ponúkne sa mu výnimočný pohľad.

Aj odzadu to stojí zato. Jej vypracované stehná, zadok v priliehavých šortkách, nahý chrbát... Takto na okraji brala, oproti hrebeňu Veľkej Fatry s dominant-

ným Sidorovom, pôsobí ako reklama na dokonalú ženskoscť. Vezmem smartfón, prepnem ho do tichého modu a potajme si ju odfotoím. Neznáša to, na fotenie chce byť zakaždým pripravená, ale ja oceňujem spontánnosť. Zároveň nemusí vedieť o všetkom.

Našťastie si nič nevšímne. Navlečie na seba tričko a otočí sa ku mne. Tvári sa spokojne, vidím, že som zabodoval.

„Nádherné,“ prehodí a napije sa. „Chcem si tu posedieť, vynadávať sa, pofotiť si panorámu, nevadí?“

„V pohode. Keď som tu bol prvý raz, zízal som hodinu. Skočím sa zatiaľ pozrieť na zadnú stranu, dobre?“

Úsmev jej mierne pohasne. Bola by radšej, keby sme sa dívali spolu. Romantika.

Aj by som sa premohol, je mi s ňou dobre, ale na úpeku už nevydržím. Z celej duše túžim po chladivom tieni. „O minútku som naspäť,“ prihodím. „Iba nazriem, ako to tam vyzerá.“

Prikývne, vidím jej na očiach, že sa rozhodla nekažiť si radosť. Vytiahne foťák a s ľahkou, takmer nepostrehnuteľnou mrzutosťou overí, či má čistú šošovku. „Dávaj si pozor,“ povie napokon, pobožká ma na líce a zahľadí sa na mesto.

Padne mi to dobre. Počas túr nemám náladu na nežnosti, no letný dotyk pier je príjemný.

„Nikam neodchádzaj, nieže sa stratíš,“ zdôrazním s hranou obavou.

„Neboj sa, ocko,“ namieri na mňa objektív a odfotoí ma. Šťuknutie.

* * *

Kráčam po úzkom hrebeni medzi Predným a Zadným Čebraťom. Naľavo kotlina s mestom, napravo les zvažujúci sa k Chočským vrchom. Severná strana pôsobí nevlúdne, chladno, takmer neprestajne ju prefukuje vietor. Stromy tu rastú nahusto pri sebe, prepúšťajú málo svetla. Pološero. Nohy sa mi zabárajú do vrstvy tlejúceho lístia.

Zídem z chodníka, zamierim na sever. Túto oblasť sme ako deti volali zakliata druhá strana. Lákala nás, zároveň desila. Dodnes z nej mám pichľavé pocity. Les je tu suchý, takmer všetky stromy mŕtve. Zničil ich akýsi škodca, čo sa tu rozšíril. V lístí ležia dokmášané vetvy i celé kmene. Keď od Oravy zaduje víchor, lámu sa ako zápalky. Vládne ticho, trilkuje oveľa menej vtákov. Ešte aj otravný bzukot múch sa vytratil. Zvuk sa láme zvláštnym spôsobom, blízky Ružomberok akoby prestal existovať. Voľačo visí vo vzduchu, archeológovia tu pred pár desaťročiami objavili zvyšky pravekých valov aj hradiska z doby bronzovej. Nevieť prečo, no myšlienky na prastarú minulosť mi neprospievajú, strasie ma.

Ibaže keď dorazím nad severnú stranu Čebraťa, skvostný výhľad mi vynahradí všetky príkoria. Ozajstná divočina. Lesy, kam až dovidím. Masív mýtických Chočských vrchov, ruiny hradu Likava na ich úpäti. V diaľke na severovýchode rozžiarená hladina Liptovskej Mary a končiare Roháčov.

Zhlboka sa nadýchnem, uvoľním, vychutnávam lahodu.

Zareže sa do mňa ostrý vrkot motorovej píly.

Pohoda sa zachveje. Každú príjemnú chvíľu pretrhne nejaký kretén.

Zo všetkých síl rušivý prvok odignorujem, lačno sa vpijam do výhľadu. Tunajšiu divočinu má čoskoro pretnúť diaľnica, aj do Čebraťa už začali hlbiť gigantický tunel. Dívam sa teda na niečo prchavé; dôverne známe kulisy môjho detstva čochvíľa zhltnú neodvratná zmena. O to viac si chcem tieto chvíle užiť, nasýtiť sa ich.

Píla mi však nedá pokoj, nedopraje ani minútu lesného balzamu. Protivné vrčanie útočí v krátkych, úsečných náporoch. Ktosi zrejme orezáva konáre spíleného kmeňa. Morduje sa s tým neďaleko od môjho stanovišťa, asi niekde poniže.

Zatnem zuby a zahľadím sa na skalné steny blízkych vrchov aj na dravca krúžiaceho nad nimi. Stojím na podobnom vápencovom útvere. Dokonca na takom, ktorý ukrýva tajomstvo. Dole, zo desať metrov pod mnou, sa tiahne nenápadná štrbina. Zahaľujú ju kroviny, lopúchy a paprade, nedá sa ľahko objaviť. Tesne pri zemi sa roztvára, odhaľuje vchod do jaskyne, ktorú sme s kamošmi ako decká veľa rás preskúmali. Štrbina sa po niekoľkých metroch rozširuje natoľko, že sa v nej dá postaviť a voľne kráčať. Jaskyňa meria asi päťdesiat metrov, zdobí ju zopár drobných kvapľov. Nič exkluzívne, pre nás však vtedy znamenala vrchol tajomna. Vykresala vo mne iskru nadšenia pre amatérsku speleológiu, ktorá nevyhasla dodnes. Napokon, aj preto sa chcem pri zostupe mrknúť na najnovší miestny objav.

Spomienky vo mne prebudia nostalgiu. Podídem k zrázu a zostupujem k jaskyni. Konám bezmyšlienkovito, až keď som dole, napomeniem sa, nech nebláznim. Veď som Jane slúbil, že sa o chvíľu vrátim. Navyše, nemám pri sebe výbavu na takéto úlety. Chýba mi baterka, vhodné oblečenie aj prilba. Bez toho by som do jaskyne nevstúpil. Dodnes si pamätám, ako som sa v nej kedysi pošmykol a dotýkol si hlavu. Museli mi ju fačovať v nemocnici; dlho trvalo, kým som sa zo zranenia a z jeho dôsledkov ako-tak vylízal.

Iba tam nazriem, hovorím si. Nakuknem a hneď pobežím za Janou.

Zídem pod skalú, prehrniem sa húštinou. Všetko je presne tak, ako si to pamätám. Čupnem si k trhline. Ovanie ma chladný vzduch aj ťažký zemitý pach. Presne takto jaskyňa voňala pred desaťročiami. Potiahnem nosom, cítim aj voľačo iné, nové, neprijemnú stopu rozkladu.

Skapalo tam nejaké zviera...

Vstanem, o pár krokov ustúpim. Spomeniem si, že podľa smradu sa vraj dá spoznať pelech medveďa alebo inej šelmy. O také stretnutie teda nestojím. Náhlivo začnem vystupovať po zráze, veď Jana na mňa iste netrpezlivo čaká. Nechcem ju našťvať, to by ma mrzelo.

Vydriapem sa až nahor, keď mi napadne, že pila konečne stíchla.

Kroviny šuštia vo vánku, vtáky čvirikajú, lesnú harmóniu nerušia žiadne disonantné zvuky. A predsa cítim nepokoj, skryté napätie.